

Ermenistan'da Son Seçimler ve Bölgemize Yansımaları

Doç. Dr.
Telman Nusretoğlu

Türk İslam Araştırmaları Merkezi Başkanı/Hazar Üniversitesi Öğretim Üyesi

Ermenistan'da gerçekleştirilen son seçimler, yalnızca ülke içi siyaset açısından değil; jeopolitik dengeler, bölgesel gelişmeler ve Güney Kafkasya'nın geleceği bakımından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle söz konusu seçimler ve sonuçları Türkiye ve Azerbaycan kamuoyunda geniş biçimde analiz edilmekte ve dikkatle değerlendirilmektedir. Ermenistan'ın bugün geldiği nokta, tarihsel olarak oldukça karmaşık bir sürecin ürünüdür. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rusya, Güney Kafkasya'daki yeni bağımsız devletleri kendi nüfuz alanında tutabilmek amacıyla çeşitli ihtilaflar üretmiş ve bu bölgede kalıcı bir bağımlılık ilişkisi kurmaya çalışmıştır. Karabağ, Abhazya ve Güney Osetya gibi sorunlar bu stratejinin en belirgin örnekleridir. Bu çatışmalar, yalnızca bölge ülkeleri arasında gerilim yaratmakla kalmamış; aynı zamanda Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ın birbirleriyle olan ilişkilerini de derinden etkilemiştir.

XIX. yüzyılın başlarından itibaren Çarlık Rusyası'nın Güney Kafkasya'yı işgal süreci, bölgenin demografik ve siyasi yapısını köklü biçimde değiştiren bir dönüm noktası olmuştur. Azerbaycan hanlıklarının işgal edilmesinin ardından, özellikle bir Türk-Müslüman hanlığı olan İrevan Hanlığı topraklarına farklı coğrafyalardan Ermeni nüfusun getirilerek sistemli biçimde yerleştirilmesi, bu politikanın en dikkat çekici boyutlarından biridir. Bu süreç, yalnızca bir iskân politikası değil; aynı zamanda bölgenin etnodemografik yapısını dönüştürmeye yönelik uzun vadeli bir stratejinin parçasıydı.

Aşamalı biçimde yerli Türk-Müslüman nüfusun göçe zorlanmasıyla birlikte, 20. yüzyıla gelindiğinde Azerbaycan Türklerine ait bu coğrafyada bir Ermeni devletinin temelleri atılmış oldu. Esasen bu gelişme, daha geniş bir jeopolitik tasavvurun parçasıydı. İrevan Hanlığı'nın Osmanlı Devleti'nin Doğu Anadolu vilayetleriyle sınır teşkil etmesi, bu bölgede kurulacak yapının yalnızca yerel değil, aynı zamanda Osmanlı'ya karşı ileri bir karakol (forpost) işlevi görmesi hedefini de beraberinde getirmiştir. Çarlık Rusyası'nın bölgeye Ermeni nüfusu taşıyarak burada bir Hristiyan siyasi yapı oluşturma çabası, nihai olarak Osmanlı coğrafyasına ve özellikle Anadolu üzerinden İstanbul'a uzanan daha geniş ölçekli bir emperyal işgal stratejinin uzantısı olarak değerlendirilmelidir.

Rus işgali ve dönemin İngiltere, Fransa gibi büyük devletlerinin Türk İslam dünyasının yegane bağımsız devleti olan Osmanlı'ya parçalama niyetleriyle birlikte Ermeni milliyetçi hareketi de büyük ölçüde dış güçlerin etkisiyle Türkiye ve Azerbaycan karşıtı bir çizgide konumlanmıştır. Bu süreçte Türk-Müslüman nüfusa karşı sistematik bir baskı politikası izlenmiş, özellikle İrevan Hanlığı ve Zengezur başta olmak üzere birçok bölgede etnodemografik yapı değiştirilmiştir. Çarlık Rusyası'nın bu süreci desteklemesi, Ermeni siyasal yöneliminin şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Sovyetler Birliği'nin çöküşü sırasında da benzer bir tablo ortaya çıkmış; Rusya, Ermeni ayrılıkçı hareketlerini teşvik ederek Dağlık Karabağ'da bir işgal sürecinin başlamasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçten önce de bugünkü Ermenistan topraklarında yaşayan Azerbaycan Türklerinin aşamalı biçimde zorla göçe tabi tutulduğu ve ciddi bir etnik temizlik yaşandığı bilinmektedir.

Ancak 2020 yılında gerçekleşen ve 44 gün süren Vatan Savaşı, Güney Kafkasya'daki tüm dengeleri köklü biçimde değiştirmiştir. Azerbaycan, askeri ve siyasi kararlılığı sayesinde toprak bütünlüğünü yeniden tesis etmiş ve Karabağ'ı işgalden kurtarmıştır. Bu zafer, yalnızca sahadaki askeri başarıyla sınırlı kalmamış; aynı zamanda diplomatik düzlemde de yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Savaş sonrasında Azerbaycan, elde ettiği askeri başarıyı diplomatik kazanıma dönüştürerek Ermenistan'ı barış anlaşmasına zorlayan temel aktör haline gelmiştir. Artık sahadaki gerçeklik, masada da belirleyici olmaktadır. Ermenistan, bu yeni güç dengesini kabullenmek ve buna uygun bir siyaset geliştirmek durumunda kalmıştır.

Bu yeni dönemin en önemli boyutlarından biri de Türk dünyasının yükselen jeopolitik rolüdür. Enerji hatları, ulaşım projeleri ve özellikle koridorlar üzerinden şekillenen yeni dünya düzeninde Türkiye ve Azerbaycan öncülüğünde Türk dünyası giderek daha stratejik bir konuma yükselmektedir. Zengezur Koridoru bu bağlamda yalnızca bölgesel değil, küresel ölçekte de önemli bir projedir. Bu koridor, Türk dünyasını kesintisiz biçimde birbirine bağlayacak, ticaret ve lojistik ağlarını güçlendirecek ve yeni jeoekonomik dengelerin oluşmasına katkı sağlayacaktır. Ermenistan ise bu yeni gerçekliği kabullenmek zorunda kalmıştır. Uzun yıllar boyunca sürdürülen çatışmacı ve dışa bağımlı siyaset anlayışı, ülkeyi hem ekonomik hem de siyasi açıdan çıkmaza sürüklemiştir.

Bu durum, seçimler sonrasında Ermenistan toplumunda da daha açık biçimde sorgulanmaya başlanmıştır. Başbakan Nikol Paşinyan'ın seçim sürecindeki en önemli avantajlarından biri, karşısındaki muhalefetin niteliği olmuştur. Eski Cumhurbaşkanı Robert Koçaryan ve Serj Sarkisyan çizgisini temsil eden aktörler ile Rusya'ya yakınlığıyla bilinen Karapetyan gibi isimler, toplum nezdinde geçmişin Rusya yanlısı başarısız politikalarının temsilcileri olarak görülmektedir. Bu isimlerin Moskova ile olan yakın ilişkileri, Ermenistan'ın bağımsız karar alma kapasitesini zayıflatan bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Paşinyan ise bu tabloyu kendi lehine kullanarak, eski yönetimleri “dışa bağımlı” ve “Ermenistan'ı çıkmaza sürükleyen” aktörler olarak konumlandırmış; Karabağ yenilgisinin sorumluluğunu da önemli ölçüde bu siyasal mirasa yüklemiştir. Bu söylem, toplumda karşılık bulmuş ve Paşinyan'ın siyasi konumunu güçlendirmiştir. Bununla birlikte Paşinyan'ın izlediği politika, tamamen gönüllü bir barış vizyonundan ziyade, zorunlulukların dayattığı bir yönelim olarak ortaya çıkmaktadır. Azerbaycan'ın askeri gücü, Türkiye ile kurduğu stratejik ittifak ve bölgedeki değişen jeopolitik dengeler, Ermenistan'ı daha gerçekçi bir siyaset izlemeye zorlamıştır.

Paşinyan yönetimi bu çerçevede denge siyaseti izlemeye çalışmaktadır. Bir yandan Rusya ile ilişkileri tamamen koparmamaya özen gösterirken, diğer yandan Batı ile temaslarını artırmakta ve Türkiye ile normalleşme arayışlarını sürdürmektedir. Ancak bu denge politikası, küresel güç mücadelesinin yoğunlaştığı bir dönemde oldukça kırılgan bir zemin üzerinde ilerlemektedir.

Özellikle Zengezur Koridoru etrafında şekillenen rekabet, Rusya, İran ve Batı'nın bölgedeki çıkarlarının çakışmasına neden olmakta; bu durum Ermenistan'ı zor bir jeopolitik denklem içinde bırakmaktadır. Sonuç olarak, Ermenistan'daki seçimler Güney Kafkasya'da yeni dönemin siyasal yansımalarını ortaya koymaktadır. Bu süreç genel hatlarıyla Azerbaycan ve Türkiye lehine gelişmektedir. Ancak bu kazanımların kalıcı hale gelmesi, sürecin dikkatli ve stratejik biçimde yönetilmesine bağlıdır. Türkiye ve Azerbaycan'ın, Ermenistan'ı bölgesel iş birliğine teşvik eden, dış müdahaleleri sınırlayan ve Güney Kafkasya'da kalıcı istikrarı hedefleyen bir politika izlemesi, önümüzdeki dönemde belirleyici olacaktır.